

A „jól szövött társadalom” hiányáról

Pécsi Krisztina beszélget a hazai folyóiratok helyzetéről *Mátyus Alizzal*, a SZÍN – Közösségi Művelődés folyóirat főszerkesztőjével

Tisztelettel köszöntöm kedves Hallgatóinkat. Pécsi Krisztina vagyok. Mai műsorunkban a magyar nyelvű folyóiratok helyzetéről és ennek társadalmi összefüggéseiről beszélgetünk Mátyus Alizzal, a SZÍN című, kéthavonta megjelenő folyóirat főszerkesztőjével.

A magyar folyóiratok nem most, és nem is húsz évvel ezelőtt születtek. Mindegyiknek megvan a maga történelmi előzménye. Kezdjük a beszélgetést a SZÍN – Közösségi Művelődéssel.

A SZÍN – Közösségi Művelődés című folyóiratot a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus adja ki, s amióta létezik, tizennegyedik éve, én vagyok a főszerkesztője.

A kérdést végtelenül izgalmasnak, a választ illetően nagyon bonyolultnak tartom. Ugyanis az, hogy egy folyóirat hogy nő ki a földből, s hogy ma Magyarországon milyen szerepet tölthet be, mi veszi körül, akár a szerzőket illetően, hogy jut el az olvasókhoz, olyan tényezőknek köszönhető, amelyeket jól meg tudnék világítani, ha összefüggésbe hozhatnám egy múltszázadfordulós, múltszázadelős helyzettel. S akkor már könnyen láthatóvá tudnám tenni, a SZÍN – Közösségi Művelődés c. folyóirat milyen szerepet tudhat ma betölteni, és hogy én miért álltam ennek a szolgálatába, ilyen, mondhatni, hűségesen.

Kezdjük a múlttal.

A múltról azt szeretném mondani, hogy éppen a folyóiratunk utolsó számában, ez a 14. évfolyam 1. szám, jelent meg egy írásom: Fialok a múltszázadelőn – Ferenczy Sándor, Ady és Bartók címmel. És ezt példának szeretném felhozni. Ugyanis olyan időszak volt ez a századelő, amelyet dinamikus társadalom jellemezett. A szerveződése is dinamikusak voltak. És a legmeghatározóbb emberi közösségei, a család, a település. Az embert, ha születési helyéről elszármazott, ha el kellett származnia – de ez se volt feltétlenül biztos –, családjá és elszármazási helye, mint burok védte tovább. Ahogy természetesen védte, amikor még benne létezett. Aztán úgy alakultak az ember

szakmai, s egyéb, ehhez szervesen tartozó közösségi kapcsolatai, amelyek társadalomba ágyazottságát tovább erősítették. Így adódott, hogy ha egy író megszólalt, az nem csak a saját nevében tette. Pontosabban az így megszólalás is azonnal adta a nagyobb, a beágyazottságát biztosító egységek hangját is. A társadalmi csoportét, a nemzetig bezáróan. Aki egy folyóirathoz kapcsolódott, aki szerzőjévé vált, egy műhelynek részese is lett. Amikor Ferenczy Sándor, a későbbi híres ideggyógyász, a legelső írását a turizmusról megírta, egy jelenség megmutatásával társadalmat elemzett, megmutatott általa fontosnak tartott dolgokat, s még azt is végig gondolta, ki hogy tudná megkezdett munkáját folytatni. Elvégzett valamit, fontosnak találta, ösztönző szerepet vállalt abban, hogy folytatása legyen. Kiemelném a hangot, az önérzetes, helyét, dolgát tudó fiatal hangját, amit a következőben a huszonnégy éves Adyével érzékeltetnék tovább. Az akkoriéval, amikor Debrecen után Nagyváradra ment, s újságíróskodott. Nem volt még jó költő, nem volt igazi költő, s azt mondja 1901. május 22-én a Fehér Dezső szerkesztőhöz írott levelében: „Másfél éven keresztül a Szabadság munkatársa voltam én, sok kedvvel, türelemmel, s nagy önlelőbírással forgattam redakciójában újságíró pennámat. Ön tudja azonban, Ön tudhatja a legjobban, hogy sokszor, nagyon sokszor önmagam megtagadásával is. Fiatal vagyok még ahhoz, hogy az élettel, emberekkel, eseményekkel való végleges transzigiálást, a megalkuvó cinizmust filozófiámmá tehessem. Aki nem csupán arra termett, hogy egy számmal növelje a születési és halál-statisztikát, most nem alkothat.” Talán mindenki számára pontosan érzékelhető egy hang. Ahogy Bartók is ugyanígy szólal meg. Bartók még az anyjának írott leveleiben is. Ők akkor Nagyvárad és Pozsony között leveleztek egymással. Bartók tényszerűen, mint első külföldi fellépésein túl levő zongoristáról, s mint fiatal zeneszerzőről szól magáról, de olyan tartással, öntudattal, magabiztossággal, mint aki mögött ki tudja mi van. Igen, mögöttük a századfordulón egy egészséges, dinamikus társadalom van. Hangjuk, szerepvállalásuk, s pályáik kibontakozása egy jól szövött társadalom következményei.

Erre szeretnék rákérdezni, a jól szövött társadalomra és a folyóiratok kapcsolatára. Amikor szerkeszti a lapot, akkor tudja, hogy kinek, vagy minek kell megfelelni? És egyáltalán minek lehet minősíteni ezt a lapot, kulturális folyóiratnak, vagy szakmai folyóiratnak?

A SZÍN – Közösségi Művelődés megrendelések alapján közművelődésben dolgozókhöz, művelődési házakhoz, könyvtárakhoz kerül. A folyóirat szakmai. Az utóbbi két évben tematikus számokat állítottunk össze, a folyóiratszám elnevezését is erről kapja. A lap további részében értékközvetítésre összpontosítva szerkeszttek. Hogy azokra a dolgokra hívjam fel a figyelmet, amiket a magam részére is fontos hatással lévőnek éltem meg, legyenek ezek megjelenő

könyvek, kulturális események. Minden folyóiratszámában visszatérő rovatunk az „Arcképek”. Emberek bemutatásával célokom olyan értékeket közvetíteni, amikről azt gondolom, hogy sajátjuk a közművelődésben dolgozóknak, hiszen nem mennének ebbe a szakmába dolgozni, ha ez nem így lenne, másrészt pedig úgy is gondolom, hogy értékek terén soha nem árt a megerősítés. Főleg a fentebb érzékeltetett múltszázadfordulós, századelős társadalmi állapottól eltérő helyzetben. A mai kevéssé alkalmas arra, hogy eltökéltté tegyen embereket. Pedig az megsokszorozza az erőt. Az említett három, általam feldolgozott ember egyikének a mondása szerint, hogy az embert a „szokássá vált munkakedv” jellemezhesse. Dinamikus társadalomban ez sajátja az embernek, aki épp ezért nemcsak a szakmájával foglalkozik, hanem társadalomban is gondolkodik. És képviseli az értéket. S megéli ennek fennkölttségét, ami tovább inspirálja. Mi másért szerepel Bartók Béla levelein 1903. június 18-ától, és a 30-as években a külföldről írott levelein, minden levélpapír tetején, a megszólítás fölött, a *Kedves Mama* fölött az *Isten áldd meg a magyart*. Az az ember, akinek egy jól szövött társadalomban – ahol beszövődik a szülei, a családja által, a szülei baráti köre által, a szakmája által, a szakmájához kapcsolódó egyesületek, csoportosulások által –, egy dinamikus társadalomban a lehetőségei megvannak, az úgy működik és úgy gondolkodik, úgy kapcsolódik maga is, és úgy szövődnek további emberek általa is, hogy mindenki a saját maximális lehetőségei tudatában a másikat is lehetőségekhez akarja juttatni és lehetőségekhez is juttatja. Itt van, például, hogy Ferenczy Sándor egy Stein Fülöp nevű barátjának köszönhette Junggal és Freuddal való megismerkedését. Nem kell hozzá magyarázat, hogy miért rivalizálnak egymással ma, kis túlzással akár már az óvodában a gyerekeink. De a mindennapi élet minden területén érzékelhető a dinamizmus ellenpontján létező társadalom, s erre megannyi tapasztalható, extrém példa hozható. Visszatérve az érték közvetítésre, a mára nézve sajnos azt kell mondanom, hogy azoknak az egységeknek a működési képtelensége, amelyek természetüknél fogva közvetítettek értéket, s szétrobbant állapotba kerültek – így a családra, s korábban az ember egészséges felnevelődése szempontjából jól működő egység, a faluközösség; de régen az egyesületek, szakmai közösségek is – ezek közül ma, egyetlen egy sem tudja azt a szerepet betölteni, amire hivatott lenne, vagy ha igen, kivételnek, kivételesnek számít. Nem beszélve arról a megidézett, kivételes állapotról, a társadalomnak egykori stádiumáról, amikor az érték közvetítő egységekből egy egész rendszer szövődött, amelyek egymást erősítve hatottak az emberek életében.

Ma tehát a kivételekről érdemes beszélni, s arra felhívni a folyóiratban is a figyelmet. Hogy kinek-kinek legyen kedve-ereje abban a kicsi egységben, amelyekben gondolkodhat és tevékeny lehet, s esélye van rá, hogy hatóképes legyen,

megtegye a magáét. Igyekeztem szerint ezt teszem én is, s ezt teszi a folyóiratunk. Ugyanúgy, ahogy az irodalmi folyóiratok közül – most csak példákat mondok –, az egri Agria vagy a Békéscsabai Bárka folyóirat. Ha addig jut, ahol már a Bárka tart, hogy elkezd értéket közvetíteni és ebben nagyon egyértelművé teszi magát, hiába van az ország végében, ha oda meghívják írókat, költőket, egy sem bosszankodik az utazási időn és a magyar utazás képtelenségein, büszke rá, hogy mehet Békéscsabára szerepelni. Ha a kis egységek pontosan artikulálják magukat – de ez elkerülhetetlen! –, megteremtik a holdudvarukat, s egyben hatókörüket, azaz létrejön a közvetítő csatorna, s megtörténik az értékközvetítés, ezáltal az értékek megerősítése.

Ez egy nagyon szép és vállalható, dicsőíthető feladat, de az én gondom az, hogy a korosztály, fiatal korosztály csak az Interneten olvas, akár irodalmat.

Ha egyáltalán ott is olvas. De ha erről az oldalról szemléljük a dolgokat, akkor más jelenségek és megoldandók kerülnek előtérbe. A mai fiatalok kénytelenek erősebben szakmai orientáltak lenni, mint a korábbiak. Nagyon szelektíven és célra törően, és teljesítményorientáltak kell, hogy arra irányuljanak, ami a pályájukhoz szükséges. Hozzá teszem, ha egyáltalán olyan családi környezetben nevelkedtek, hogy azt a hitüket, hogy ezt tegyék is valami miatt, hogy érdemes erre erőt kifejteni, valami fenntartja. Mert a családon – s némely iskolán kívül, pl. Waldorf – semmi nem igazolja azt számára, amitől Bartóknak, Ferenczynek, vagy Adynak az említett hangját adta az öntudat, a magabiztosság. Hogy én fontos vagyok. És fontossá tudom tenni magam magamon túl egy országért. A hazámért. Talán a család, a családban a szülő, kevés kivételtől eltekintve, nem tud annyira fásult, kiegészített lenni, annyira fáradt és reménytelen, hogy ne akarná védeni a gyereket. És ebbe beletartozik, hogy biztosítani kívánja számára azt az egyetlen szálát, amiből a többivel együtt abban a régi társadalomban egy szövet állt össze. Bizvást gondolni lehet, a szülő egészséges ösztöne is diktálja, hogy működtessen egy csatornát gyereknevelése során, amin garantálhatja érték, hagyomány, múlt és emlék áramoltatását, mindazt, amiről az ember gondolhatja, hogy nem lehet kívül hagyni.

Idézni fogom Izinger Anni barátnőmet, mert fontos gondolatnak tartom, amit a közelmúltban mondott. Azt mondta, hogy mindig születni fognak tisztességes emberek, akik el akarják végezni a munkájukat, mindig születni fognak tehetséges emberek, akik szeretnék megmutatni, amit létrehozhatnak, és ezek mindenkor olyan érvényes kicsi egységek, amik hatni képesek. S az ember ebben bízhat.

Úgy látom, hogy a kultúrpolitikában elég nehéz jó döntést hozni, de ki mondja meg, hogy mi a jó? El lehet-e ezt dönteni vajon?

Akiknek az értékeik között önmaguknál, a saját érdekeiknél tágabb horizonton fogalmazódik meg, hogy mit és hogyan kell tenni, ez nem okozhat problémát.

Úgy tudom, nem született még arról felmérés, ugyanakkor fontosnak tartom és a végeredmény nagyon érdekes is lenne, hogy ma kik, és milyen folyóiratokat olvasnak, illetve mennyi pénzt költenek erre.

Én se ismerek ilyen felmérést, de biztos vagyok benne, hogy az emberek életéből, a szegény emberek életéből, és most már a társadalom középrétege is szegénynek számít, az marad ki, ami kimaradhat. Amit nem kell feltétlenül megvenni. Meg kell venni az ennivalót, és kell a fűtőanyag. Az életfunkciók gyakorlásához szükséges elemi dolgokat muszáj megvenni. Az összes többire – tapasztalatom szerint – akkor áldoz valaki pénzt, ha nem is elemi módon, de szüksége van rá. A folyóiratok esetében azt látom, befolyásolja ezt, ha szerző vagy olvasó tartozónak érzi magát hozzá. Ami a miénk, arra még pénzt is áldozunk. És ha tartozunk valahova, az már más minőség. Ha egy ember eljár egy templomi kórusba énekelni, s húsvétkor elénekli a Stabat Matert, az micsoda nagy dolog! De ha elmegy szombatoként a Batthyány térre, és túrázni indul másokkal, máris nem sorolható a társadalom legkiszolgáltatottabb, legvédtelenebb, e pillanatban Magyarországon elég nagy tömegéhez. Sorolhatnám a példákat. Megkülönböztetésül, hogy ilyen kevés is elég, s az ember máris tudhat valamibe kapaszkodni. És akkor érdemes itt megemlítenem a folyóiratunkat, hiszen a szakma, a közművelődés egy-egy ága épp azokra irányul, akik a legalul vannak, leginkább elesettek és leginkább rászorultak. Fontossága ezért is elvitathatatlan. S ezért is érint engem, hogy szerkeszthetem.

Pontosan ezt szeretném kérdezni, hogy tud-e a rászorulóknak kéznyújtást adni, például a SZÍN vagy más kulturális lap? Egy kapaszkodót. Hiszen halljuk Kántor Lajostól, Romániában a művelődési lapokat elsorvasztják, és a gazdasági válság begyűriük a lapkiadásba, tehát erre a sorsra juthatnak és jutnak is a magyar kulturális, vagy művelődési, vagy szakmai folyóiratok.

Én azt hiszem, hogy a határon túliaknak, függetlenül az elsorvasztásoktól, előnyösebb helyzetük van hozzánk képest, pontosan amiatt, mert náluk sokkal épebbek az értékek, mint nálunk, náluk egységesebb ezek közvetítése, mint nálunk. Ott sokkal erősebb a szellemi egység, és mindig kidugja a fejét a semmiből, hol egy folyóirat, hol egy újabb szerveződés, ott akarnak dolgokat, s látható, amit akarnak. Én, ha színházba megyek, ezért nézem a Thália Színházban a határon túli színházak előadásait. A művészettől azt várom, hogy azt a feltöltődést kaphassam meg, amit a határon túli színházak előadásai tudnak adni. És

ott van például a Civil Fórum, a mienkhez hasonló szakmai lap, ami remek. S amiből szívesen is veszek át írást a lapunkba, jót tesz neki.

Tehát akkor a lelkünkkel, az eszünkkel az optimizmus útján tekintsünk előre.

Nem nagyon érdemes másképp. De én ezt könnyen mondom, mert én alkatomnál fogva ilyen vagyok. És íróként ebben képes vagyok megerősíteni magam. Ez működik bennem, ha lapot szerkesztek, főként pedig ha gyereket nevelek. Amikor írok, s ha esszét, talán akkor a leginkább, feltétlenül olyan témát választok, ami esetleg még azt is ki tudja talán egy picit mozdítani a teljesen jogos rossz kedvéből, akinek erre valójában nincs oka, s egyébként nem ilyen a természete.

A Katolikus Rádió *Délutáni találkozás* adásának – felelős szerkesztője: Pécsi Krisztina – rövidített, szerkesztett változata.